

Initiatiefvoorstel Voedselplan

Provincie Utrecht *Discussiestuk voor commissie Ruimte Groen en Water, januari 2020*

Van 'nooit meer honger' naar 'betaalbaar, gezond en duurzaam voedsel voor iedereen'

Het huidige landbouwbeleid is failliet en kent alleen nog verliezers: de boeren, de omwonenden, de natuur, het milieu en het klimaat. De grond raakt uitgeput en dieren zijn omgevormd tot productie-eenheden, door afgestemd voeren voor een zo hoog mogelijke productie. Bij kippen en varkens is het grote gebruik van antibiotica en andere medicatie alom bekend, met alle gevolgen van dien voor de volksgezondheid. Kippenboeren en varkensboeren worden in quarantaine opgenomen in het ziekenhuis. De opbrengsten van de producten zijn te laag, de marge op een liter melk is slechts 2 cent. Intensieve landbouw is vooral gericht op het voorkomen van ziekten en plagen t.b.v. een maximale opbrengst i.p.v. op de maximale opbrengst bij een zo natuurlijk en gezond mogelijk gebruik van grond en dieren. De achteruitgang van de biodiversiteit heeft ook invloed op de kwaliteit van ons voedsel. Daar zijn ook de boeren van doordrongen. Er is een nieuw circulair en klimaatneutraal voedselsysteem nodig!

De intensieve veehouderij staat op gespannen voet met dierenwelzijn en daar staat de samenleving steeds kritischer tegenover.

Dierenwelzijn is in belang toegenomen. Aan de andere kant is de consument ook niet echt bereid dit in de prijs terug te laten komen.

Het is nog onvoldoende onderzocht of voedsel door kringlooplandbouw duurder wordt. Er zijn in eerste instantie kosten, maar de vraag is of de opbrengsten teruglopen. Dat hangt van de invulling van kringlooplandbouw af. De huidige invulling is te vrijblijvend. Zo wordt niets gedaan aan het verbeteren van de kringloop door bijv. de import van soja te beperken. Soja is in principe niet nodig. Door een ander rantsoen aan de koe te serveren, kan mest op compost kwaliteit verkregen worden en is kunstmest overbodig.

Er zijn inmiddels boerderijen waar door bovengenoemde werkwijze inmiddels 0% stikstof overschot is en waar ook de waterkwaliteit is verbeterd, met 20% minder nitraat. Omschakelen kost tijd, voor zowel boer, grond als koe, maar het kan!

De PvdA wil dat de Provincie Utrecht, waar grond schaars is, op korte termijn concrete stappen gaat zetten in de transitie naar 'anders boeren' en dient daarom dit initiatiefvoorstel in.

De stikstofdiscussie en het Klimaatakkoord maken de noodzaak hiertoe alleen nog maar urgenter.

In de provincie Utrecht zijn niet veel megastallen en door de overzichtelijkheid van deze provincie, zouden wij als pilot kunnen dienen voor het hele land. Utrecht kan voorop lopen!

Doel

Stabiele voedselvoorziening: betaalbaar, duurzaam en gezond voedsel voor iedereen en een fatsoenlijk inkomen voor de boeren. Dit is wellicht geen primaire taak voor de Provincie, maar dit plan moet daar wel aan bijdragen.

Goed voor de natuur zorgen: een mooi landschap, biodiversiteit en een gezonde leefomgeving. Zorg voor de natuur is wel een primaire taak van de Provincie.

Achtergrond

Na WOII wilde minister Mansholt 'nooit meer honger' in Nederland: de landbouwrevolutie kwam op gang. Boeren in Nederland zijn kampioen in efficiënt produceren geworden. Het kleine Nederland exporteert meer voedsel dan veel grotere landen.

Nederland is met 90,3 miljard euro de op één na grootste exporteur van landbouwgoederen van de wereld, na de Verenigde Staten. Het is de vraag of wij moeten streven naar het voeden van de wereld vs regionale productie en consumptie.

De hele sector moet worden verduurzaamd en dat kan alleen met steun van de overheid. We willen goed, gezond en betaalbaar voedsel uit een sector die produceert zonder de natuur te schaden, geen (dier)ziekten verspreidt, de stikstof uitstoot vermindert en dierenwelzijn hoog in het vaandel heeft. Daarbij hoort de boer een faire prijs voor zijn product te krijgen.

Welke rol kan en wil de Provincie hierin nemen?

Betrokken partijen

Boeren hebben het gevoel dat zij overal de schuld van krijgen. Klimaatactivisten en klimaatontkenners staan recht tegenover elkaar. Dit zou een gezamenlijk plan in de weg kunnen staan. Het liefst willen we een plan waar alle partijen tevreden mee kunnen zijn, maar dat betekent niet dat wij moeilijke keuzes uit de weg moeten gaan. Er moet een oplossing komen waarbij sociale gelijkheid - boeren een fatsoenlijk inkomen en betaalbaar voedsel voor iedereen - wordt gegarandeerd.

Betrokken partijen zijn: boeren, omwonenden boerenbedrijven, natuur- en milieuorganisaties, dierenrechtenorganisaties, ketenpartijen - verbonden industrie, supermarkten, landwinkels, consumenten, waterschappen en andere overheden.

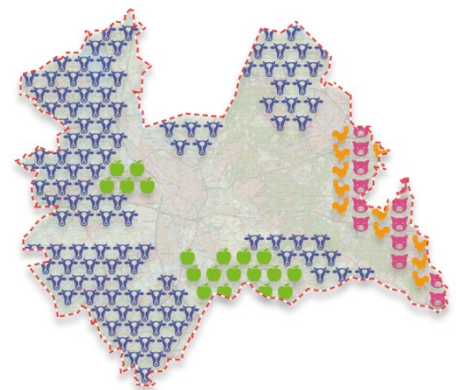
Concurrentie grondgebruik

Grond is nodig voor verschillende doelen: maatschappelijk, recreatie, wateropslag, CO₂-opslag, cultuurhistorie, natuur, voedselproductie. Boeren en natuurorganisaties begrijpen elkaar niet meer. Hierdoor ontstaat polarisatie. Dit zal zoveel mogelijk doorbroken moeten worden, want alleen in gezamenlijkheid kunnen aanvaardbare oplossingen worden gevonden.

Gelukkig zijn er al positieve ontwikkelingen, zoals in Utrecht, waar LTO (Land- en Tuinbouw Organisatie) en NMU (Natuur en Milieu Federatie Utrecht) samen een pleidooi houden voor natuur-inclusieve landbouw. De gezamenlijke oplossing moet door partijen zelf waargemaakt worden. Immers: een rekening naar bijv. Brussel of Den Haag is gemakkelijk gemaakt, maar de kans op realisatie is dan ver weg.

Wetenswaardigheden

Er zijn in de Provincie Utrecht zo'n 2.500 landbouwbedrijven, waarvan bijna de helft melkveehouders. Daarnaast een groot deel overige graasdieren en een relatief klein percentage voor varkens, pluimvee, geiten, fruit, gemengd en overig. Slechts 5% van de regionale consumptie komt uit de regio. De Nederlandse landbouw produceert 2 à 3 keer de Nederlandse consumptie.

50% van de grond in Utrecht is landbouwgrond.

Om een fatsoenlijk inkomen te houden worden veel boeren gedwongen (door de lage melkprijs bijvoorbeeld) meer intensief te gaan boeren met hoge investeringskosten en alsmaar veranderende en ingewikkelde regels, terwijl velen graag naar kringlooplandbouw toe zouden willen.

De overgangperiode daar naar toe is een probleem. Daar kan de overheid op inspelen.

Er zou bijvoorbeeld een tegemoetkoming voor boeren kunnen komen die willen omschakelen.

Of wellicht hen de mogelijkheid bieden om het boerenbedrijf te combineren met een klein zonneveldje of gezamenlijk een of meer windmolens te plaatsen, daar waar het kan, waardoor de boeren extra inkomsten kunnen genereren. Het is tijd voor een nieuwe fase, met minder scheiding tussen natuur- en landbouwgrond. Het buitengebied moet groen/blauw dooraderd worden.

"We hebben systemen bedacht en ontwikkeld om ons te helpen.

Dat hebben ze lange tijd goed gedaan, maar er komt altijd een moment in de evolutie dat die systemen zich tegen ons gaan keren.

Dat moment hebben we bereikt.

En het mooie is, dat wij het vermogen hebben om die systemen te gaan veranderen."

Jan Rotmans, hoogleraar transitiekunde en duurzaamheid

Toekomstperspectief

De boer van de toekomst als onderdeel van het landschap: tussen en niet in plaats van de natuur.

De ideale vorm is kringlooplandbouw, maar dat zal niet overal haalbaar zijn. Tussenvormen waarbij boeren in een bepaalde regio samen een kringloop vormen zijn ook denkbaar.

De oplossing ligt in de bodem. Daar staat of valt alles mee.

Door koeien een ander rantsoen te voeren kan mest op compostkwaliteit worden verkregen.

Kunstmest wordt daarmee overbodig. Goed voer levert goede mest, waardoor de bodem gezond wordt. Daarop groeit beter gras, dat weer leidt tot gezondere koeien, die betere melk geven.

En zo is de cirkel rond.

Voorstel aan Provinciale Staten

Voorgesteld wordt dat Provinciale Staten besluiten te versnellen in de investering tot een circulair en klimaatneutraal voedselsysteem in de provincie Utrecht, door:

1. Boeren die willen omschakelen naar circulaire, natuur-inclusieve of kringloop landbouw te helpen met advies in samenwerking met waterschappen en financiële ondersteuning in samenwerking met de banken (het omschakelen duurt ca. twee jaar);
2. Het in kaart brengen van gebieden waar het boerenbedrijf minder tot zijn recht komt, bijv. omdat zij in of vlakbij een natuurgebied liggen of in gebieden waar de bodem minder geschikt is voor intensieve landbouw;
3. Deze boeren - op vrijwillige basis - uit te kopen en de beschikbare grond terug te geven aan de natuur of in gebruik te nemen voor woon- of energie-doeleinden;
4. Maatregelen nemen, die op de lange termijn voor een verbetering van de bodem en daarmee voor meer opname van CO₂ en herstel van biodiversiteit zorgen;
5. Ruimhartig om te gaan met boeren die het initiatief nemen een deel van hun land beschikbaar te stellen voor zonne- of windenergiewinning in gebieden waar dat kan en wenselijk is. Denk hierbij ook aan buur-boeren die hier samen van profiteren;
6. Een strategisch plan op te stellen met vrijwillige overeenkomsten t.g.v. duurzame voedselvoorziening met alle ketenpartners in de voedselbranche. Bijvoorbeeld: als de provincie in een streek iets specifiek wil, kan daar geld voor op tafel gelegd worden, onder voorwaarde dat de boeren en de keten (verwerkers) ook hun bijdrage leveren;
7. Landwinkels en boerderijwinkels te inventariseren, samenwerking te faciliteren en soepel om te gaan met vergunningen voor boeren die ook rechtstreeks aan de consument willen verkopen (korte ketens / verbinding stad – platteland);
8. Een publiekscampagne te organiseren voor een ander voedselpatroon met minder dierlijke eiwitten;
9. Een expertmeeting te organiseren met specialisten op genoemde gebieden;
10. Aansluiten bij de City Deal voedsel, waarbij 12 Nederlandse steden, 3 ministeries en de provincie Gelderland de handen ineen geslagen hebben om lokaal voedselbeleid te versterken en zo bij te dragen aan de voedseltransitie.

Financiering

De financiering van bovenstaande plannen kan deels gevonden worden in lopend beleid en begroting, klimaatgelden (via het Rijk) en financiering door de banken.

N.B.

Over dit plan is inmiddels overleg gevoerd met vertegenwoordigers uit alle betrokken partijen, waaronder LTO, NMU, Rabobank en boeren uit verschillende streken. De reacties zijn uiteraard verschillend, op- en aanmerkingen heb ik zoveel mogelijk verwerkt.

Bijlage bij Voedselplan PvdA Provincie Utrecht

Uit het coalitieakkoord:

Duurzame landbouw

- We stellen een provinciale voedselagenda op. Wij zien een provinciale voedselagenda als een stimuleringsagenda waarin kennisinstellingen, horeca, retail, agrariërs en burgers samenwerken voor kortere ketens en lokale afzet van voedsel.
- We intensiveren de uitvoering van de Samenwerkingsagenda Landbouw en stellen hiervoor extra middelen ter beschikking.
- We ondersteunen het Actieplan Duurzame landbouw met natuur met menskracht en vergroten onze financiële bijdrage voor het uitvoeren van meer pilots op het gebied van duurzame, natuurinclusieve bedrijfsplannen.
- We reserveren 10 miljoen voor de regiodeal Food Valley om daarmee de transitie van de landbouw- en voedselsector te faciliteren.
- We spannen ons in om voor Utrecht beschikbare Europese gelden voor de transitie in de landbouw en de ontwikkeling van het platteland optimaal te benutten. In deze coalitieperiode nemen we een besluit over de hiervoor benodigde cofinanciering.
- Vrijkomende agrarische gebouwen zijn een punt van zorg vanwege onder andere het risico op ondermijnende activiteiten, verrommeling van het landschap en milieuproblematiek. We werken samen met banken en gemeenten aan op maat gesneden oplossingen waaronder herbestemming voor andere functies dan wonen.
- Met landbouwcoaches willen we zorgen dat de individuele boer zo veel mogelijk één aanspreekpunt heeft voor regels, transitievraagstukken en subsidies. Tegelijkertijd bieden we hiermee kennis en deskundigheid aan op meerdere vlakken.

Bestaande initiatieven:

Van ambities op het gebied van voedsel getuigen de Regiodeal Food Valley en het initiatief om het themapark World Food Center Experience te realiseren.

De Regiodeal Food Valley is gericht op drie sporen:

1. Voor een versnelde transitie naar een toekomstbestendige, duurzame en circulaire landbouw wordt ingezet op het op (boeren)bedrijven testen en meten van emissie reducerende maatregelen (o.a. fijnstof en ammoniak), betere benutting van regionale eiwitbronnen in veevoer, verbeteren bodemkwaliteit en het ontwikkelen van duurzame verdienmodellen.
2. Via innovatieve experimenten en het toepassen van bestaande interventies in de ruimtelijke, sociale en zorgomgeving worden mensen gestimuleerd om gezonder en duurzaam voedsel te eten. Gezonde voeding krijgt een belangrijke plek in de gezondheidszorg in het gebied.
3. Kennisinstellingen en (mkb)bedrijven krijgen beter toegang tot gedeelde onderzoeks- en proeffaciliteiten. Het World Food Center Experience wordt gerealiseerd als platform voor dialoog, educatie, participatief onderzoek en beleving en als aansprekende etalage voor het Nederlandse voedselbeleid van de toekomst. De in het gebied ontwikkelde concepten zijn toepasbaar voor andere gebieden in Nederland en daarbuiten.